

Transfermoratorium.

Irta: *Dr. Görög Frigyes.*

A közvélemény „transfermoratorium” elnevezéssel jelölte meg azt a jogi helyzetet, amelyet a múlt évi december 23.-án kiadott 6900/1931. M. E. sz. rendelet teremtett. Az elnevezés német eredetű és akkor keletkezett, amikor a német reparációs kötelezettségeket egyezségileg először szabályozó Dawes-terv létesült. E terv szerint ugyanis a Németországot terhelő tartozások évi annuitásának szolgáltatását a német kormány csupán márkában volt köteles teljesíteni és a márkaösszegeknek a hitelező államok részére külföldi valutában történő transferálása az ország devizahelyzetétől függően halasztás alá esett. Ebben az értelemben a transfermoratorium az „Aufbringungsmoratorium”-mal helyezettett szembe, amely utóbbi az adós részére a belföldi valutában való fizetés tekintetében is halasztást nyújt.

A 6900/1931. sz. rendelet az esedékes tartozások tekintetében a belföldi valutában való teljesítésre halasztást elvileg nem ad, csupán a lefizetendő pengőösszegeknek a hitelezők kezeihez átváltott devizák alakjában történő eljuttatását halasztja el és így a konstrukció lényege megfelel a transfermoratorium értelmének.

A nemzetközi hitelügyi viszonylatokba mélyen belevágó intézkedés az elkerülhetetlen szükség eredménye. Az országnak a külfölddel szemben valutában fennálló hosszú lejáratú adóságának összege a Népszövetség pénzügyi bizottságának megállapítása szerint 2604 millió pengőt tesz ki, amelynek évi kamat- és törlesztési terhe 187 millió. A rövid- és középlejáratú tartozások összege 1490 millió pengő, amiből becslés szerint legalább 1000 millió pengő tőketartozás 12 hónapon belül esedékes, míg kizárólag rövid lejáratú tartozások kamatai fejében évi 100 milliót meghaladó összeg volna fizetendő. A rövid lejáratú tartozások egy része ugyan az ú. n. „Stillhalte”-megállapodások alá esik, ezek azonban csupán három hónaponként újítottak meg és a kamatok megfizetését tették szükségessé. Ezek szerint, ha a rövid lejáratú tartozások tőke visszafizetésétől el is lehetne tekinteni, az ország évi kamat- és törlesztési terhe 300 millió pengőnél nem sokkal kisebb összegre tehető. A külkereskedelmi forgalom mai állapotában kétségtelenül nem lehetett arra számítani, hogy az ország devizaprodukcója a most említett szükségletnek megfelelő felesleggel zárul és a kormány részére nem maradt más hátra, mint a transfermoratorium elrendelése. A rendelet kiadása az említettek szerint elsősorban valutapolitikai szempontok figyelembevételével történt, ami mellett, sajnos, számos fontos jogászai részletkérdés maradt megoldatlanul.

I. A szabályozás lényege az a rendelkezés, amely szerint a kötvényesített, vagyis hosszú lejáratú tartozásokon alapuló esedékes összegeket tilos a hitelező kezéhez megfizetni. E helyett az adós a fizetendő összegek ellenértékét lejáratkor pengőben köteles a Magyar Nemzeti Banknál letenni. Nemzetközi szempontok figyelembevétele alapján ez alól a szabály alól a rendelet a népszövetségi kölcsönt, a hivatalos pénzügyminiszteri magyarázat pedig ezenkívül az úgynevezett Caisse Commune-kötvényeket, a fővárosnak az ostende-i egyezmény alapján fennálló kötvényeit és végül a legutóbb Franciaországban elhelyezett kincstári váltóknak szolgálatát veszi ki. Jogászai szempontból érdekes, hogy a rendelet a transfermoratorium hatálya alá eső kötvények körének meghatározásakor nem hangsúlyozza azt a körülményt, hogy a kötvények külföldi értékre szóljanak vagy külföldi tulajdonosok birtokában legyenek. Ebből folyólag a transfermoratorium alá vont tartozások köre egyrészt tágabb, másrészt viszont szűkebb, mint ahogy azt a gazdaságpolitikai cél megkívánta volna. Annak folytán, hogy a rendelet szóhangzata alapján a pengőre szóló és a belföldön elhelyezett kötvények tekintetében is fennáll a fizetés teljesítésének korlátozására vonatkozó szabály, az a nem intendált helyzet áll elő, hogy például az állami kényszerkölcsönkötvények, valamint az utóbbi évek folyamán a belföldön pengőértékben elhelyezett záloglevelek kölcsönszolgálatát is a Magyar Nemzeti Banknál létesített alapba volna fizetendő. Ugyancsak a szabályozás fogyatékoságának eredménye, hogy a külföldi értékre szóló, de belföldi személyek tulajdonában lévő kötvények szelvényei sem fizethetők ki, jóllehet korábbi rendelkezés értelmében ezeknek ellenértéke pengőben fizetendő és így a kamatszolgálat transferálásáról nem is lehet szó. Az ellenkező irányban viszont ki nem elégítőnek mutatkozik a szabályozás az ú. n. European Mortgage záloglevelek tekintetében. Ezek a záloglevelek a fővárosi pénzintézetek által létesített két záloglevélkibocsátó szövetkezet emissziói alapján bocsátattak ki. A kibocsátó formailag azonban amerikai jogi személy, amely az említett két hitel-szövetkezet által kibocsátott zálogleveleket fedezetül tartja és azok alapján saját zálogleveleit hozta forgalomba. A most említett és formailag az amerikai jog hatálya alá tartozó záloglevelekre a transfermoratorium jogilag nem terjed ki, holott gazdaságilag, vagyis a fedezetet képező záloglevelek, kölcsönszolgálatának felfüggesztése következtében a szelvénybeváltás ezeknél sem történhetik meg. További kiegészítő rendelkezéseknek lesz feladata, hogy a most említett visszasságok kiküszöböltesenek.

A rendelet nem szabályozza részletesen a jegybanknál esz-közlendő letétellel kapcsolatos kérdéseket. A letétbehelyezett összegeket a jegybank a mellette működő tanácsadóval egyet-

értésben kezeli, de a rendelet szerint a hitelezőket a letétkezelés tekintetében csak az általuk testületileg kijelölhető képviselő útján történő meghallgatás joga illeti meg. A jegybanknál pengő-értékben kezelt letét fizetés hatályával nem bír. Kitűnik ez azon intézkedésből, amely szerint a rendelet az egy eszten-dőre szóló hatályának megszűntén túl a hitelezőnek jogait sem-miben sem érinti. Elvileg tehát az adós a letétel útján nem szabadul a valutarizikótól, sem a tartozással kapcsolatos ka-matfizetési kötelezettségtől. A külföldi hitelezőkkel megkö-tendő további megállapodások lesznek e téren is hivatottak a megfelelő részletes szabályozásra.

A külföldi hitelezők érdekét kívánja szolgálni az a rendel-kezés, amely a rendelet hatályának tartama alatt soronkívüli kötvényfelmondást és kisorsolást tilalmazza. E rendelkezés in-doka a külföldi hitelezők azon felfogásán alapszik, hogy ré-szükre a dologi fedezettel kapcsolatos valutáris tartozás fenn-állása kívánatosabb, mint a követelésnek pengőértékben történő letétele. Ez a kérdés vezet át arra a témakörre, amelyet a transfermoratorium kapcsán a rendelet a belföldi adós és kül-földi hitelezők közötti viszonylatban szabályoz.

II. A kötvényesített tartozások egy jelentős része, különö-sen a záloglevelek, gazdaságilag a hosszú lejáratú külföldi hite-lek közvetítésének jogi eszközei. Az emissziós intézet a hos-zú lejáratú hitelt a záloglevelek kibocsátása útján közvetíti egyrészt a külföldi tőkés, másrészt a belföldi jelzálogos adós között. Ebből az elrendezésből folyik, hogy az emissziós inté-zet és a külföldi hitelező közötti szabályozás kényszerűen vonja maga után az emissziós intézet és a belföldi adós közötti helyzet szabályozását.

Ebből a gondolatkörből ered a rendelet 3. §-a, amely ki-mondja, hogy a transfermoratorium hatálya alá eső kötvények és záloglevelek kibocsátásának alapjául szolgáló kölcsönök te-kintetében is a rendelet hatályának tartama alatt az adós az esedékes összegeket pengőben köteles a hitelező intézetnél le-tétbehelyezni. Ez a rendelkezés véget vet azoknak a felmerült kételyeknek, amelyek az effektív valutában fennálló jelzálog-kölcsönök tekintetében felmerültek. Az említett rendelkezés folytán immár kétségtelen, hogy az adósok jogosultak és egy-uttal kötelesek is az esedékes annuitásokat a hitelezőnek pengő-értékben rendelkezésre bocsátani. Ez a rendelkezésre bocsátás azonban nem bír fizetés jellegével, hanem egyelőre csupán a hitelező biztosítására szolgáló letétként szolgál. Az adós tehát ebben a relációban sem szabadul a valutarizikótól. Rendkívül méltánytalan volna az adósokra nézve azonban a rendelet alap-ján annak a következtetésnek levonása, hogy a letét a kamato-zás szempontjából sem tekinthető fizetésnek. E tekintetben fel-tétlenül szükséges olyan kiegészítő rendelkezés, amely ki-

mondja, hogy az annuitások után terhelő késedelmi kamatok a letétbehelyezett összegek kamataival kompenzálандók. A pengőellenérték letéti jellegéből azonban feltétlenül következik, hogy a hitelező intézet a letét alapján törlési engedély kiadására nem szorítható, ami egyébként az emissziós intézeteknek a záloglevéltulajdonosokkal szemben fennálló jogviszonyából is következik.

A záloglevelek soronkívüli kisorsolására vonatkozó tilalomból folyik a jelzálogadósságok soronkívüli visszafizetésének tilalma is. A rendelet szerint a záloglevelek kibocsátójának tilos a fedezetül szolgáló jelzálogkölcsonőkre a rendes törlesztést meghaladó fizetést elfogadni és az adósnak tilos ilyen fizetést teljesíteni.

Logikailag ez a rendelkezés szorosan kapcsolódik a záloglevéltulajdonosok irányában eszközölt szabályozáshoz, de gazdaságilag olyan eredményre vezet, amely a szabályozás merevségének enyhítését feltétlenül szükségessé teszi. A jelzálogkölcsonők soronkívüli visszafizetésének tilalma teljesen megbénítja az ingatlanforgalmat. Ez pedig az ingatlanok árának továbbbi esésére és a gazdasági válság kimélyülésére vezetne. Kétségtelennek tartjuk, hogy a törlesztéses kölcsonőknek ingatlanvásárlások kapcsán történő visszafizetését bizonyos módozatok mellett lehetővé kell tenni. Ennek a tendenciának elismeréseként tekinthetjük azt a körülményt, hogy a rendelet maga a tilalmat csak lex imperfecta formájában tartalmazza és a tilalom ellen vétőkkel szemben semmiféle szankciót sem tartalmaz.

III. Míg a transfermoratorium kizárólag a hosszúlejáratú kölcsonőkkel kapcsolatosan hatályosul, addig a rendelet 4. §-a a rövid- és középlejáratú külföldi hitelek tekintetében intézkedik. Ennek értelmében a külföldi pénzürtékben meghatározott, külföldi hitelezővel szemben fennálló tartozásokra csak a Jegybank engedélyével szabad pengőben fizetni. Az ilyen fizetést a hitelezőnek valamely pénzintézetnél vezetett számlájára kell teljesíteni és a befizetett összeg felett a hitelező csak a Jegybank engedélyével rendelkezhet. Ez a szabályozás a korábbi rendeleti korlátozásokkal szemben lényeges újítást nem jelent, mert hiszen a 4500/1931. és 4550/1931. sz. rendeletek értelmében a külföldi hitelező részére történő fizetéshez is, a külföldi valutában történő fizetéshez is már korábban elő volt írva a Jegybank engedélye. Nem változtat a 4. § azon a jelenlegi jogállapoton sem, hogy a hitelező az effektív valutatartozások tekintetében nem köteles a pengőben történő fizetést elfogadni, hanem ily fizetés igénylésére csupán jogosult. A szabályozás lényegileg arra az esetre vonatkozik, amidőn az effektív valutára szóló tartozásoknál adós és hitelező egyetértően pengőben kívánja a kiegyenlítést foganatosítani és ez esetre a külföldiek rendelkezése alá jutó pengőösszegek feletti kontrollt kívánja a

Jegybank részére hatályosabban biztosítani. E célt szolgálja az az intézkedés, hogy a fizetés kizárólag valamely belföldi pénzintézet közbeiktatásával történhetik és hogy e számlára úgy a lefizetés, mint a kifizetés alkalmával a Jegybank engedélye külön kikérendő.

PÉNZÜGYI JOGALKOTÁS.

A külföldi fizetési eszközök és követelések bejelentéséről, stb. szóló 1931. évi XXXII. t.-c. A 4.950/1931. M. E. számú rendelet szerint a külföldi fizetési eszközök, stb. az 1931. szeptember 15-iki állapot szerint 1931. szeptember 30-ig voltak a Magyar Nemzeti Banknak bejelentendők. A bejelentés elmulasztása kihágásnak minősült.

A törvény életbelépésétől számított 15 napos pótbejelentési határidőt állapít meg azzal, hogy a bejelentőt a törvényben most már 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő büntett következményei, illetve gondatlanság esetében egy évig terjedhető fegyházzal büntetendő vétség alól mentesíti. A pótbejelentéssel egyenlő tekintet alá esik, ha a külföldi fizetési eszköz, stb. teljes egészében a Nemzeti Banknak akár közvetlenül, akár valamely pénzintézet útján rendelkezésre bocsátatik.

A törvény 3. §-a elrendeli, hogy az 1931. szeptember 15. napja után megszerzett külföldi fizetési eszközök, stb. a Nemzeti Banknak bejelentendők és rendelkezésre bocsátandók. A 6.970/1931. M. E. számú rendelet (közvetítetett a Budapesti Közlöny 1931. december 31-iki 297. számában) szerint az 1931. szeptember 15-től december 31-ig megszerzett külföldi fizetési eszközök, stb. 15 nap alatt, vagyis 1932. január 15-ig jelentendők be és bocsátandók a Nemzeti Bank rendelkezésére, a később megszerzettek pedig a szerzéstől számított 8 nap alatt. Ezen kötelezettség megszegése vagy kijátszása 5 évig terjedhető fegyházzal büntetendő büntett. A gondatlanság vétség, mely egy évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

A miniszterium felhatalmazást nyert arra, hogy Magyarországon lakó magyar állampolgároknak és Magyarországon székelő jogi személyek külföldön levő azon vagyonának, külföldről eredő minden jövedelmének és a jövedelmek forrásainak vagy e vagyonok, jövedelmek és jövedelemforrások egyes csoportjainak bejelentését elrendelhesse. A bejelentés megszegése vagy kijátszása 6 hónapig terjedhető fegyházzal büntetendő vétség.

A rendelet 6—9. §§-ai a külföldre kivitt vagyontárgyak ellenértékének beszolgáltatását biztosító kötbérről intézkedik. Az export-valuta beszolgáltatását biztosító kötbér a beszolgálta-